

Hegedűs Imre János

A FEKETE HÁZ

– Szikszay Jenő emlékének* –

„Heteroptera. Rovarok egyik rendje, közel 40 ezer ismert fajjal. (...) Jellegetes szűrő-szívó szájszervük van. Az alsó ajak a felső ajak egy részével együtt csőszerű szipókát alkot. Ebben négy szűrősörte van, amelyek a két rágóból és két állkapocsból alakultak ki. ... Nyálat juttatnak a növényeken vagy állatokon ejtett sebbe, és felszívják a nedveket.”

(Magyar Nagylexikon)

A generalisszimusz nevét viselte egy ideig a Város, aztán levették róla, mint tél végén koponyákról a bundasapkát, de esszenciálisan nem változott semmi. Az emberek, ha nem volt muszáj, nem hagyták el otthonaikat, behúzódtak a falak közé, igaz, a falakban sem bíztak, sőt a falak jelentették a legnagyobb veszélyt, azon keresztül még a gyomor korgását, a hangos szellentést vagy az éhes gyerek sírását is hűségeesen rögzítette a telefon- vagy villanyhálózat dobozaiba beépített készülék. Annak, mármint a készüléknek a neve is változott, igaz, nem kapott olyan magasztosat, mint a Város, hogy generalisszimusz, a népfantázia a rovarok, a *heteropterák* irányába lódult meg.

A Tanár pedáns életviteléről, úri modoráról, elegáns külsejéről és hatalmas tudásáról legendák keringtek a Városban. Korán kelt, fél óra kocogás sűrű melegítőben, torna, mosakodás, gyors reggeli, gondos öltözködés, a bibliotékában kötetek, szemelvények kiválogatása az óráira.

* Szikszay Jenő brassói magyartanárt 1977. április 11-én halálba kergette a román titkosrendőrség.

Senki, még a tanítványai sem tudták megelőzni a köszönésben, ha felbukkant az utcán egy ismerős arc, ő, a Tanár szép ívben emelte meg a kalapját.

Háromszáznál több verset tudott könyv nélkül, prózát is gyakran idézett emlékezetből, tanítványai próbálták rajtakapni, követték ujjbeggyel a szöveget a padokban, hátha kihagy egy kötőszót, hátha fölcserél két sort vagy strófát, de sikertelen volt a kísérlet. Puha bariton hangján hibátlanul recitálta a klasszikusokat, a moderneket, a világ-irodalom nagyjait, sőt szakszövegeket is.

Jelszava volt: 10 versért 10-es! S valóban meg is adta annak, aki, napokra, hetekre felosztva, elszavalta az osztály előtt a szabadon választott tizedet.

Tűzbe mentek volna érte. Még a megátalkodott trehányak is összedtétk magukat, becsület dolga volt ismerni a nemzet irodalmát (Mindig így emlegette!), a nyelv gejzír-kitöréseit, és szent feladatnak számított a sziszifuszi küzdelem a megmaradásért.

Becsület és megmaradás. Sötét lyuk, antianyag a Fekete Ház ügynökeinek. Ők szerelték az éber készülékeket a falakba.

Arról volt híres a Fekete Ház, hogy működése soha nem állt le. Nagy volt a jövés-menés hajnalban, délben, éjszaka, ünnepnapokon; inkább különös malom volt, mint ház, furgonok, terepjárók, fekete csajkák hordták be az anyagot a zúzdába, s ugyanazok hordták ki napok vagy hetek múlva a törmeléket.

A névadás ez esetben is bonyolult gyűrődéseken ment át a népfantáziában, az emberek láttak képeket tévéhíradókban a Fehér Háizról, szemtanúk is beszámoltak róla, azt mondták, túl kicsi, nos – ha ott, az Óperenciás-tengeren túl van Fehér Ház –, akkor itt, a Városban legyen Fekete Ház, mondták, s találó volt a szín megválasztása, mert köszénnel tüzeltek sokáig, koromszínű lett a nagy, komor épület, és a Hivatal fekete céljaival is tökéletes harmóniában állt.

A személyzet állandó készenlétben volt, hullámzott, mint a csalántenger, nem ismerték a csendes, békés délutánokat, a sétát, a kedves kirándulást, süppedős fotelben a szundikálást, úgy különböztek a Fekete Ház ügynökei a közemberektől, mint – mondjuk – a *heteropterák* a hattyúktól, ingerülten és felajzottan lesték a zsákmányt, áldozatokat

után kutatva járták a Várost, minden mozdulatuk alá volt rendelve a Szent Eszmének, amely érdekében követni, megfigyelni, ellenőrizni kell a lakók tetteit, cselekedeteit, kapcsolatrendszerüket, be kell pillantani az agytekervényeikbe, sőt kifinomult módszereikkel még az álmok mélységesen mély kútjából is tudósításokat kötelesek felhozni.

Szakma volt ez, rangos, előkelő, igaz, a kiképzéseken fárasztó gyakorlatokat végeztek, a „szűrő-szívó szájszervük” fejlesztése évekig tartott.

- Legyen helyes arány az áldozat sebébe pumpált méreg és a kiszívott vér között! - mondták felkészítőik az oktatók. - Nem kell félni az önmérgezésről, a Hivatal gondoskodott a munkatársak immunitásáról. És eldobni, mellőzni minden filantróp kényeskedést! A tizedelés, az irtás egyidős a fajjal, a cro-magnoni ősember nem csak tizedelt, hanem tarolt is, a Fekete Ház sem működhet áldozatok nélkül, inkább pusztuljon egy tucat ártatlan, minthogy megmaradjon egyetlen egy bűnös, s ha nem kerül senki horogra, akkor tenni kell arról, hogy legyen áldozat, ezernyi módja, eszköze van az áldozat-termelésnek: provokáció, színlelt ellenzékiség, ital, kábítószer.

A Tanár minden irodalomóra előtt arra kérte a tanítványait, énekeljenek el egy népdalt. Az is költészet. Mégpedig rangos! Ismételni nem szabad!

A négyéves ciklus mérlege hasonlatos volt az ő verstudásához, több száz népdaltól zengett az iskola, amit - a Fekete Ház ügynökeinek nagy bosszúságára -, széthordtak a diákok a Városban.

Szokása volt az is a Tanárnak, hogy életművekből szimbólumokat keresett ki: Janus Pannonius dunántúli mandulafája, Balassi kardja, Szenczi Molnár Albert híves pataka, Arany János kapcsos könyve, Mikszáth pipája, Petőfi négyökrös szekere, Benedek Elek Lavalliere- és Kosztolányi csokornyakkendője, Pilinszky kámzsája, Veres Péter fehér inge, fekete lajbija, Szabó Lőrinc sokdioptriás szemüvege, József Attila kékítője, Ábel kunyhója, Sztána Varjúvára, Marosvécs kastélya és így tovább, ezekre úgy építkezett, mint a mérnökök az ünnepélyesen lerakott alapkőre; nézzétek, fiatal barátaim, mondta, hétköznapi tárgyak nevei ezek, de a líra gyöngyházzsínú felhőin elíziumi mezőkre

vándorolnak, kifakul prózaiságuk, csillogásukból a lélek, a gondolat szívirványhídja áll össze, s vetül az égbe.

Ilyen választékosan, ilyen szóvirágosan fogalmazott a Tanár, ami fejfájdító gondot és bosszúságot jelentett a Fekete Ház ügynökeinek, mert nehéz volt lefordítani, s még nehezebb volt kihámozni gondolatfutamaiból az allúziókat, a célzásokat, a kétértelműségeket, az aknamunka alattomos megjegyzéseit.

Irodák működtek a Fekete Házban, tollbérencek fordították a lehallgatókészülékek szövegeit, nemcsak az iskolákban, hanem a hivatalokban, kocsmákban, magánlakásokban, ebédlőkben, hálósobákban elhangzott szavakat, kettétört, elharapott, megbicsaklott mondatokat, ritkán fogcsikorgatva kirobbanó káromkodásokat.

A Város úgy erősítette föl a Tanár tetteit és cselekedeteit, mint egy hatalmas transzformátor, szállóige lett egy-egy kijelentése, intelmeit átvették a szülők, még a papok is beleszótték prédikációikba, ami főbenjáró bűnnek számított, és mérhetetlenül nagy kárt okozott neki, a Fekete Ház ennek alapján fogalmazta meg fő vádpontjait: lázító, bujtogató, mételyes gondolatok terjesztője, halált hirdető, huhogó, éjszakai kuvik.

De nem volt könnyű megbirkózni a Város ítéletével, izzadtak is rendszeren az ügynökök. Munkastílusukhoz hozzátartozott a fokozatoság, ezért először a presztízs, a tekintély lerombolásának stratégiáját dolgozták ki.

- Úgy kell meglékelni a nimbuszát - adta ki a parancsot a főnök -, mint a jéghegy a Titanic luxushajót, ne legyenek finnyások, a cél szentesíti az eszközöket, terjesszettek rémhíreket róla, íratok vagy írássatok a besúgókkal fiktív, anonim leveleket, s küldjétek el a címére, éjszaka, éjfél után hívjátok fel telefonon, s ha nem elég a csengőriasztás, olvassatok be neki, remélem, a szókincsetek elég gazdag.

A Város sokáig ellenállt. Szerette kedvencét, a Tanár nélkül nem zajlott le sem ünnepély, sem évfordulás megemlékezés, a sajtó vezércikket kért tőle, s ami fő bűnének számított, a hiányzó tankönyv pótlására, megírta briliáns, kis irodalomtörténetét, amit a helyi újság folytatásokban közölt: percek alatt elkapdosták a számokat a bódékból, bekövetkezett a hihetetlen botrány, hiánycikk lett egy napilap.

A Tanár tisztában volt az erőviszonyokkal. Nem hitt a parittyás Dávidok győzelmében, gyakran elmélkedett arról, hogy a növény, a virág, de még a daliás tölgy is kiszárad, ha élősködő, ha parazita pusztítja a gyökerét, és idézte, talán túl gyakran idézte a Költő két sorát: „*Lassan hervadni el, mint a virág, / Amelyen titkos féreg foga rág*”.

Egy, egyetlenegy illúziója maradt. Szentélynek hitte szeretett szakmáját, az irodalmat, a „*ius divine*”, az isteni jog védelmét remélte attól, ami *aziliumot*, sérthetetlenséget biztosít neki, akárcsak az ókori görög templomok az üldözötteknek. Tévedett. A *heteroptera*k korában megváltozott a világ vegyjele, már nem menedékhely volt a művészet, hanem kaszaverem, visszacsapott rá, mint az ősök felajzott íja.

Közveszélyes személy lett a Tanár a Városban, mert a gyakran ismételt szállóigéit, axiómáit átvették a diákok, szülők, az ismerősök, beleszótták beszédjükbe, s gyanútlanul hivatkoztak rá. Elegendő volt kiejteni a négy veszedelmes szót: „*titkos féreg foga rág*”, mindenki tudta, kik a titkos férgek, mert a lehallgatókészülékek neve, a *heteroptera* névátvitellel átterjedt a Fekete Ház ügynökeire, kezdték őket is így nevezni.

Ezt is tudták. Mindent tudtak. És semmi nem maradt büntetlenül. A gépezet hibátlanul működött, elégtétellel nyugtázták a rájuk szórt átkot, abból tudták, hogy aki ellensége a Fekete Háznak, az ellensége a Szent Eszmének.

Teljes fegyverzetben sorakozott fel most már nemcsak a Tanár, hanem az egész Város ellen a Fekete Ház minden katonája. Tudták, nem elég elszívni az életnedveket, vágni, döfni, pusztítani kell, arravaló a „*négy szúrósörte*”.

Két csillagszemű fia volt a Tanárnak, két briliáns gyöngyszem, és egy csupa-lélek, rajzművész felesége.

Mivel megalázónak tartották otthonukban a suttogást, a cédulák írogatását, leszoktak a társalgásról, a beszédről.

Zenébe és festészetbe menekültek. Hangokból, dallamokból, fűgák-ból, színekből, formákból, vonalakból szavak nélküli világot, otthont, hazát teremtettek maguknak. Bach, Mozart, Liszt, Kodály, Bartók

családtagnak számított, s mivel a Tanár imádta a taljánok nyelvét, és rajongott Itáliáért, állandó háttérzenéjük lett Mendelssohn *Olasz szimfóniája*.

A család minden tagja zenélt. A Tanár hegedült, a feleség gordonkázott, a fiúk váltogatták a trombitát, a furulyát, a kürtöt, a gitárt, nagyszerű kvartetté álltak össze, de volt olyan napjuk is, amikor lerakták a hangszereket, és reneszánsz madrigálokat énekeltek; szállt szép otthonukban a muzsika, amit magukba szívtak a falak, a Fekete Ház nagy bosszúságára a *heteropterák* prelúdiumokat, csodálatos fűgákat, nyitányokat, szviteket, oratóriumokat rögzítettek, amit nem lehetett lefordíttatni és jegyzőkönyvbe venni.

Kiváló stratégiák vezették a Fekete Házat. Aprólékos tervet dolgoztak ki. Nagygyűlést hívtak össze, amelyen egyetlen tárgy, egyetlen téma és cél a Tanár megsemmisítése volt.

Siserahad egy szál ember ellen.

- Meg kell szabadítani a Várost a Tanártól - mondta a Főnök. - Ki kell húzni a méregfogát. S ha az nem elég, el kell tiporni.

Lépésről lépésre valószínűsítették meg a tervet.

Beköltöztettek a Tanár szomszédjába egy népes lumpen-családot. Infernói zajjal, kiabálással, veszekedésekkel törték össze a kvartett-muzsikát, a lány, édes madrigáldallamokat. A szép, új világ tükörképe, kétarcú lett a panel: egyik lakosztályban líra, muzsika, másokban obszcenitás, brutalitás, hangorkán.

Köztük a vékony fal, benne a *heteropterák*.

A Fekete Ház a csápjait először a fiúk után nyújtotta ki.

Az ügynökök behívták őket az igazgatóhoz, aki az ő emberük volt, s felszólították a kollaborálásra. S mivel ők felháborodva utasították vissza, kegyetlenül megbosszulták. A behódolt tanárok gyötörték őket, hibás feladatok megoldására kényszerítették, jegyeik leromlottak, a bukást is kilátásba helyezték. Mivel addig éltanulók voltak, mindenki tudta, az apa miatt van mindez, őmiatta szenvednek.

Az ülésrendet az osztályfőnök határozta meg, utasításra olyan iskolatárs mellé helyezte a Tanár fiait, akinek a belső zsebükben ott volt a *heteroptera*.

Iskolai ünnepeken a Szent Eszmét dicsőítő ódákat osztották ki nekik, a fiúk azt megtagadták, emiatt fegyelmi bizottság elé citálták őket, kilátásba helyezték a kicsapást.

S mivel a fiúk gyötrésével nem értek el eredményt, behívatták a feleséget a Fekete Házba.

Ez jelezte, a gátszakadás megindult.

Az iskola díszítése mindenhol a rajztanár feladata volt. Azzal vádolták, reakciós, nacionalista, dekadens a munkája.

A Tanárra még nem tették rá iszonyatos mancsukat, túl nagy volt a tekintélye, tartottak a Várostól.

Vártak. Az idő nekik dolgozott. Az idő a Fekete Ház lakálya lett.

Körbe-körbe, mind kisebb köröket írva, közeledtek a Tanárhoz.

Rokonokat, tisztességes kollégákat, barátokat hallgattak ki, pofoztak föl, s akiket megvertek, akiket reflektorral szembevilágítottak, akiket estétől reggelig faggattak a vallatószobában, azokra ráolvasták: azért lettek ellenségei a Szent Eszmének, mert kapcsolatot tartanak a Tanárral, ő fertőzte, mételtyezte meg őket.

Első céljukat, a bizalmatlanság állapotát elérték.

Kezdték kitérni előle az utcán. Ha meglátták távolról, átmentek a másik járdára.

Kimaradoztak a látogatók. Még a félénkebb rokonok is kimentették magukat, nem mentek el névnapi, születésnap ünnepségekre.

Féltek.

Ritkábban kértek tőle cikket, esszét, tanulmányt a szerkesztőségek. Mentegetőzve tagadták meg egy-egy írás leközlését, mert kartácstúzzel pusztított a cenzúra.

De semmi sem ingatta meg a Tanárt. Elvégezte a reggeli szertartásos programját, s derűs arccal, szürke kalapját meg-megemelve ment a liceumba rajongó tanítványaihoz.

A stratégia tábornokai harmadik, utolsó előtti rohamra utasították a *heteropterákat*.

Éjfél után, máskor hajnalban szólalt meg a telefon.

Utána néma csönd.

A csengőfrász beköltözött az idegekbe.

Egy hétig gyakorolták ezt, akkor a csendet fölváltotta a fenyegetés, a szitkozódás. Nem, mondatok nem hangzottak el. Felszólítás sem, csupán obszcén szavak. Arra is volt gondjuk, rezes, rekedtes legyen a hang.

Postán levelek érkeztek.

Ezek kétfélék voltak.

Júdásnyelven ajánlott ismeretlen személy összeesküvést a Szent Eszme ellen.

Más levelekben, aláírás nélkül nyílt, durva fenyegetés: „Kitörjük a nyakad, hitvány reakciós!”

Rendületlenül állta a rohamokat a Tanár. Nem ismerte a félelmet, de a kialvatlanság kezdte felőrölni az idegeit.

Legszebb vonásai torzultak, tűntek el: a derű, a jókedv, az optimizmus.

Néha elnyomta az álom, ezekben a delíriumos állapotokban óriásrovarkok jelentek meg, akiknek a „*két rágóból és két állkapocsból*” kifejlődött „*négy szúrósörtéi*” soha be nem gyógyuló sebeket ejtenek.

Depresszió tünetei jelentkeztek.

Az offenzíva negyedik fázisa következett. Berendelték a Tanárt a Fekete Házba, s mivel nem volt hajlandó teljesíteni a parancsot, fekete autóval jöttek utána.

Természetesen éjszaka.

Belökték a hátsó ülésre. Másfél napig faggatták, három-négy *heteroptéra* kérdés-zuhataga omlott rá.

Különös, nagyon különös helyzet állt elő.

A Tanár legszebb eszméi, a tisztesség, az őszinteség, a becsület, a hűség, emberség, jóság előjelei változtak meg a Fekete Házban.

Bűn lett az erényből.

Már nem a fekete autóval szállították haza, hanem dubával. Furgonnal.

Kellett az elszállítani a termelést. Így nevezték. Házkutatásra jött a *heteroptérák* erre a célra kiképzett rohamcsapata.

Éjszaka volt. A feleséget és a két fiút belökték a konyhába, és feldúlták a lakást. Könyvek és kéziratok után kutattak.

Még őket is meglepte, hogy a Tanár briliáns irodalomtörténetét kiegészítette, folytatta, tizennégy füzetben letisztázva lapult az ágyne-műtartóban.

Nehéz csizmákban cammogó *heteroptérák* hurcolták le kosarakban, ládákban a zsákmányt a furgonba.

A szomszédok lesötétített lakásaikban visszatartott lélegzettel, félve, rettegve olvasták ki a hangokból a történés részleteit.

A hatalmas könyvtárt is megtizedelték.

Történelemre és nyugati irodalomra vadásztak.

Megtelt a furgon. Vitték egy nagy humanista bűnjeleit.

Az egyhetes néma csend rosszabb volt a csengőfrásznál.

Időbe telt, amíg a zsákmányt feldolgozták, lajstromozták, katalógust állítottak össze.

Egy hét után jöttek a Tanárért.

Zuhogtak most is a kérdések és a vádak, annyi különbséggel, hogy most már verték, arcába sújtottak ököllel, kéziratkötegekkel, kemény támlájú könyveivel, az irodalomtörténet vastag füzeteivel.

Akkor rokkant meg, akkor hullott össze, amikor megmondták neki, tönkre teszik a fiúkat. Nem fogják megengedni nekik, hogy akkora dinoszaurusszá váljanak, mint az apjuk.

Ez hatott.

Minden jegyzőkönyvet aláírt.

Minden bűnét beismerte.

Tiszta volt az agya.

Ha ő nincs, megmaradnak a fiai és az imádott feleség.

Kilökték a kapun, gyalog szédelgett haza.

Húsvét szent ünnepére készült a világ.

A Tanár nagypénteken belépett a kaukázusi krétakörbe.

Csak egy módon mentheti meg a fiait.

A padlás egy részét szárítónak használta a lépcsőház.

Erős kenderköteleken lógtak a fehérneműk, ágyneműk.

Oda ment fel a Tanár.

Kenderkötéllel a nyakán ugrott a semmibe.